

Oslo tingrett - TOSLO-2011-188627-14

Instans	Oslo tingrett - Beslutning.
Dato	2012-05-09
Publisert	TOSLO-2011-188627-14
Stikkord	22. juli-saken. Straffeprosessloven § 289a første og annet ledd.
Sammendrag	Beslutning om de fornærmedes rett til å overhøre hverandres forklaringer under hovedforhandlingen i 22. juli-saken.
Saksgang	Oslo tingrett TOSLO-2011-188627-14 (11-188627MED-OTIR/05). Anket til Borgarting lagmannsrett LB-2012-78383. Se også supplerende beslutning TOSLO-2011-188627-15.
Parter	Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Svein Holden, statsadvokat Inga Bejer Engh) mot A (advokat Geir Lippestad, advokat Vibeke Hein Bæra, advokat Tord Eskild Kvinge Jordet, advokatfullmektig Odd Ivar Aursnes Grøn).
Forfatter	Tingrettsdommer Wenche Elizabeth Arntzen, tingrettsdommer Arne Lyng. Meddommere: Ernst Henning Eielsen, Diana Patricia Fynbo, Anne Elisabeth Wisløff.

I beslutning av 11. april 2012 (TOSLO-2011-188627-6) vurderte tingretten anvendelsen av straffeprosessloven § 289a og besluttet at de fornærmede fra Utøya ikke skulle høre andre fornærmedes forklaringer før de selv forklarte seg under hovedforhandlingen. Retten viser til fremstillingen og begrunnelsen gitt i denne beslutningen, Tingrettens lovanvendelse ble opprettholdt av lagmannsretten i kjennelse 8. mai (skal vel være 26. april 2012, Lovdatas anm.), og senere av Høyesteretts ankeutvalg i kjennelse 4. mai 2012 (HR-2012-952-U). Høyesteretts ankeutvalg opphevet lagmannsrettens kjennelse fordi lagmannsretten feilaktig hadde lagt til grunn at den hadde begrenset kompetanse til å prøve tingrettens beslutning. Det ble også pekt på at utgangspunktet er at de fornærmedes tilstedeværelse må vurderes individuelt med mindre de fornærmede har vært i samme situasjon. Lagmannsretten opphevet 8. mai 2012 (LB-2012-75053) tingrettens beslutning på det grunnlag at tingretten ikke hadde foretatt en individuell vurdering av de fornærmede, og at dette var en saksbehandlingsfeil som kunne ha innvirket på rettens beslutning. I kjennelsen ga lagmannsrettens sin tilslutning til tingrettens generelle begrunnelse, men tilføyde følgende:

«Lagmannsretten deler synet på at fornærmedes forklaringer om personlige observasjoner av og/eller kommunikasjon med tiltalte vil kunne få betydning ved bedømmelsen av tilregnelighetsspørsmålet. Lagmannsretten er enig i at i alle fall fornærmede som skal forklare seg om forhold som kan få betydning ved tilregnelighetsvurderingen, ikke bør få høre andre fornærmedes forklaring på forhånd, jf at hensynet til sakens opplysning og tiltaltes rettssikkerhet her må veie tyngst. Situasjonen kan stille seg annerledes for fornærmede som ikke har gjort slike observasjoner. Men lagmannsretten utelukker ikke at andre konkrete omstendigheter kan tilsi at heller ikke (alle) disse bør få høre andre fornærmedes forklaringer før de selv forklarer seg, for eksempel at det på viktige punkter er motstrid mellom det tiltalte har forklart og fornærmedes politiforklaring eller innbyrdes mellom de fornærmedes politiforklaringer.»

Koordinerende bistandsadvokat, Frode Elgesem, har på vegne av de fornærmede opprettholdt begjæringen om at de fornærmede bør gis adgang til å overhøre hverandres forklaringer før de selv avgir forklaring.

Retten vil innledningsvis bemerke at kravet til individuell vurdering må ses i lys av at retten ikke på forhånd er kjent med vitnenes politiforklaringer, og derfor ikke vet hva den enkelte fornærmede skal forklare seg om. Spørsmålet om i hvilken grad de fornærmedes forklaringer rent faktisk vil ha betydning for tilregnelighetsspørsmålet vil dessuten bero på den enkelte dommers etterfølgende totalvurdering hvor også andre bevis, som for eksempel vitneforklaringer, sakkyndiges forklaringer og tiltaltes forklaring vil inngå. Disse forhold innebærer at rettens vurdering av om de fornærmede skal kunne overhøre hverandres forklaringer til en viss grad vil måtte bygge på et begrenset og hypotetisk grunnlag.

Retten legger, i tråd med lagmannsrettens kjennelse, til grunn at vitneavhør der det er gjort personlige observasjoner av, eller har vært kommunikasjon med, tiltalte kan bidra til å belyse om tiltalte var tilregnelig den 22. juli 2012. Vitnene nummer 39 til nummer 76 i aktors siste bevisoppgave/fremdriftsplan ble alle skutt etter på Utøya, og flere ble truffet. De skal alle forklare seg om det som i tiltalen er fremstilt som drapsforsøk rettet mot dem selv. Retten viser til tiltalens post II punkt 70 til 102. Vitnene 31 til 38 var tilstede på Utøya uten å bli skutt etter eller fysisk skadet.

Forsvarer har opprettholdt sin anførsel om at ingen fornærmede fra Utøya bør høre på andre fornærmedes forklaringer før de selv avgir forklaring. Subsidiært har forsvarer angitt en del vitner som ut fra deres politiforklaringer neppe har hatt observasjoner som kan kaste lys over tilregnelighetsspørsmålet. I forhold til enkelte fornærmede har noen av bistandsadvokatene hatt noe forskjellige anførsler for deres tilstedeværelse, herunder muligheten for å forberede seg mentalt og helsemessige årsaker.

Retten tar utgangspunkt i oversikten over de vitner som forsvarer ut fra politiforklaringene mener kan være tilstede fordi de ikke, eller i svært begrenset grad, har sett eller hørt tiltalte. Retten har ikke grunnlag for å sette seg ut over vurderingen av hva disse vitnene vil forklare seg om, og som det for øvrig ikke har kommet innsigelser mot, og tillater derfor at disse vitnene kan være tilstede under andre fornærmedes forklaringer før de selv forklarer seg. Dette gjelder vitnene B, C, D, E, F, G og H. I tillegg gjelder dette for vitnet I, som i følge tiltalen var båtfører og plukket opp personer fra vannet. Bistandsadvokatene har videre opplyst at vitnet J hverken så eller hørte tiltalte, hvilket ikke synes å være bestridt. Retten legger til grunn at hverken I eller J har hatt observasjoner som kan belyse tilregnelighetsspørsmålet.

For øvrige fornærmede fra Utøya som er nevnt i tiltalens post II bemerker retten at den ikke vet hvilke observasjoner de hadde av tiltalte eller om de kommuniserte med ham. Retten antar imidlertid at de vil kunne bidra til å belyse det enkelte drapsforsøk tiltalen beskriver, og følgelig kan ha hatt observasjoner som kan få betydning for tilregnelighetsspørsmålet.

I forhold til fornærmede som ikke selv ble skutt, eller skutt etter, forutsetter retten at disse er stevnet som vitner fordi de har hatt observasjoner av hva som skjedde på Utøya den 22. juli 2012. Tiltalebeslutningen gir lite informasjon om hva de skal forklare seg om, men det fremgår at alle bortsett fra I, var tilstede på Utøya. Retten mener at opplysninger om hva som faktisk skjedde på Utøya vil kunne bidra til å belyse tilregnelighetsspørsmålet.

Retten legger således til grunn at alle de fornærmede som var tilstede på Utøya mens tiltalte var der, med unntak av vitnene B, C, D, E, F, G, H, J og I har hatt observasjoner som kan bidra til å belyse tilregnelighetsspørsmålet. Disse kan derfor ikke høre på de andre fornærmedes forklaringer før de selv forklarer seg.